

המערכה נגד ה"ג'יהאד העולמי"

– מאזן ביניים

יורם שוייצר

מבוא

יום השנה השני לציון מתקפת הטרור בארצות-הברית כדרכן של "נקודות ציון היסטוריות" הוא הזדמנות נוחה לעריכת מאזן ביניים של הישגים וכישלונות בעימות החזיתי בין הקואליציה הבינלאומית נגד הטרור בראשות ארצות-הברית לבין ארגוני הטרור בראשות אל-קאעידה ונתמכיה. בחינת מאפייניה הייחודיים של רשת הטרור של בן לאדן ודרכי הניהול של מאבקה עשויה לסייע בהבהרת הפערים הקיימים, בין התבוסה הצבאית שהנחילו ארצות-הברית ושותפותיה למשטר האסלאמי של הטאליבן ולאל-קאעידה באפגניסטן, לבין התחושה הרווחת בדעת הקהל בארצות-הברית ומחוצה לה כי הטרור הבינלאומי מבית היוצר של אל קאעידה רחוק מלהיות מובס. השנתיים שחלפו מאז מתקפת ה-11 בספטמבר היו סוערות במיוחד בתולדות הטרור הבינלאומי, אף-על-פי שמבחינת מספר הפיגועים שבוצעו לא היו אלה שנים יוצאות דופן. הן התאפיינו בריבוי פיגועי ראוות ובתכיפות גבוהה יחסית, ובהם פיגועים שגרמו לעשרות רבות ואף למאות הרוגים, ואלמלא סוכלו פיגועים נוספים שתוכננו בידי אותם גורמים, היה מספר הקורבנות בוודאי מוכפל. האחראים העיקריים לרמת הטרור

הבינלאומי בשנתיים האחרונות היו באופן מובהק ארגון אל-קאעידה ונתמכיו. עוד ראוי להדגיש כי לצד פיגועי הטרור "הקונונציונליים" החלה מסתמנת בקרב רשתות טרור הקשורות לאל-קאעידה בראשות "בוגרי אפגניסטן", מגמה של שימוש בחומרי לחימה לא קונונציונליים. מעיד על כך מעצרים באירופה של חברי תאי טרור, שתכנון להשתמש ברעלנים מסוג ריצין וציאניד¹, ואפשר להעריך שמגמה זו עלולה להתפשט בקרב ארגוני טרור ואף להתרחב לכדי שימוש בחומרי לחימה לא קונונציונליים בעלי פוטנציאל פגיעה חמור יותר.²

מאפיינים עקרוניים במאבק בין אל-קאעידה לארצות-הברית

המאבק המתנהל בין ארצות-הברית ובעלות-בריתה לבין אל-קאעידה ונתמכיו נושא אופי של משחק סכום אפס, הנובע בעיקר מהשקפת עולמם הקיצונית של בן לאדן ושותפיו ומדרכי פעולתם שאינן מותרות מקום למשא ומתן פוליטי או לפשרה כלשהי. עימות זה שונה במהותו מהמאבק, החרף בפני עצמו, המתנהל בין הקואליציה נגד הטרור לבין מדינות תומכות הטרור והארגונים הנתמכים בידיהן. מאבק זה,

לעומת הראשון, נועד לחולל מפנה בדפוסי הפעולה של "המדינות הסוררות" ובני חסותן ולחייבן להפסיק את השימוש שלהן בטרור ככלי לקידום אינטרסים פוליטיים או למצער למתנו משמעותית, ולכן האמצעים נגדו הם בעיקר במישור המדיני-דיפלומטי-כלכלי. המאבק בין ארצות-הברית ובעלות-בריתה לאל-קאעידה ונתמכיה הוא במהותו מאבק אסימטרי ביכולות ובעוצמת הצדדים. יש פער עצום לטובת ארצות-הברית ובעלות-בריתה על פני יריביהם במשאבים ובאמצעים שביכולתן לגייס כדי להביא להכרעת המאבק. ואולם מנגד ניצבים בן לאדן ותומכיו ו"ממקסמים את עוצמת חולשתם" בהיותם חמושים באידיאולוגיה קיצונית, במיומנות ובניסיון בתחום הטרור ונוהגים כללי משחק בלתי מרוסנים המותאמים ליכולותיהם ולאמונתם, ומנצלים את חופש הפעולה המוענק למי שחי בחברות ליברליות. בן לאדן ותומכיו מנצלים אפוא ביעילות ובכישרון את היתרונות העומדים לרשותם ופועלים בתיאום מרשים, ומצליחים מידי פעם בפעם להכות את יריביהם בנקודות תורפה. בניגוד להם אין המערב מביא לידי ביטוי את עוצמתו היחסית באופן עקיב ורצוף, וזאת משום חוסר הבנת חומרת האיום או עקב התעלמות מכוונתיהם המפורשות של

האסלאמית" מבצע פיגועים באופן עצמאי בלא הנחיית אל-קאעידה, וחלק מארגוני הטרור ומרשתות הטרור משתפים פעולה עם אל-קאעידה ברמות שונות, אך כולם פועלים "על-פי צווי האל ודרכו" (פי סביל אללה) להחלת חוקי השריעה במקומותיהם. החל ביוני 2001 אל-קאעידה הוא גם חלק משותפות הקרויה "קאעידת אל-ג'יהאד", שהיא איחוד פורמלי של שיתוף פעולה ממושך שהתקיים בינו לבין "הג'יהאד האסלאמי המצרי" בהנהגת ד"ר אימן אל ט'וואהירי.

הכישלונות וההישגים בראית אל-קאעידה

מתקפת הקואליציה הבינלאומית נגד הטרור בראשות ארצות-הברית, שהחלה באוקטובר 2001 ונמשכת באמצעים שונים עד היום, לא הצליחה להביס את אל-קאעידה, אך אין ספק שהיכתה אותו מכות כואבות שבעטיין איבד אל-קאעידה את פטרונו העיקרי, הטאליבן, שסולק מהשלטון באפגניסטן, וכן את "המגרש הביתי" שלו, שבו פעל בלא הפרעה משנת 1996.

הארגון ספג מכה קשה לתשתית הפיזית שלו – אובדן מחנות אימונים, ציוד ואמצעים. מסמכים כתובים ומצולמים של הארגון נתפסו וסיפקו מידע רב על שיטות הפעולה שלו, וחלקם אף הובילו לסיכול פיגועים שתכנן אל-קאעידה לבצע ברחבי העולם. הארגון איבד חלק ניכר מהלוחמים שלו שנהרגו או נשבו באפגניסטן; ורבים מבכירי פעיליו המבצעיים, שהיו מעורבים בהפעלת רשתות טרור, נעצרו ברחבי העולם במהלך השנתיים האחרונות שבהן היה הארגון נתון ב"מרדף חס" כשהוא נמצא בראש סדר העדיפויות של שירותי המודיעין

ויכולת פגיעה יעילה ואפקטיבית תוך ניצול ערוצי פעולה מגוונים.

אל-קאעידה עבר שינויים במבנהו וביעדיו מאז נוסד בידי בן לאדן באפגניסטן בשלהי שנות השמונים. בלי להכביר בפרטים אפשר לומר שאל-קאעידה החל את דרכו כמעין מטה ארגוני שנועד למיין ולכוון מתנדבים שבאו לאפגניסטן להילחם לצד "המוג'הדין" המקומיים, והפך במשך השנים לארגון טרור בפני עצמו, המתבסס על "בוגרי אפגניסטן", ותיקי המלחמה

**המבנה הייחודי של
רשת הג'יהאד העולמי הוא
שמאפשר לבן-לאדן ותומכיו
להפגין כושר הישרדות
ויכולת פגיעה מרשימים.**

בברית-המועצות, והחניכים המצטיינים שאומנו בסודן ובאפגניסטן מראשית שנות התשעים ואילך ובחרו להישאר לצד בן לאדן ולשרת תחת פיקודו ומימונו.

אל-קאעידה הוא גם הגורם המרכזי והדומיננטי בארגון-גג אסלאמי בינלאומי בשם "החזית האסלאמית לג'יהאד נגד היהודים והצלבנים", שהוקם בפברואר 1998 ומאגד בתוכו שותפויות של ארגוני טרור ורשתות טרור עצמאיים המקיימים ביניהם קשרים וזיקות אידיאולוגיות ומטרות להביא להקמת משטרים אסלאמיים במדינות מוסלמיות ברחבי העולם. חלק מארגוני טרור הנמנים עם "החזית

אל-קאעידה ונתמכיו לשנות באלימות את אורחות חייו של המערב. הדבר נכון בעיקר לגבי **דעת הקהל** ברבות ממדינות המערב, מה שמוסיף על הקשיים, שממילא קיימים, לגבש מדיניות אחידה, מתואמת, מחייבת ואפקטיבית של המערב נגד הטרור. תחרות בין אינטרסים, ניגודים וסתירות פנימיות מובנות הם ממהות המשטר הדמוקרטי מה שמקשה מאוד לתאם מדיניות אחידה ומוסכמת מול יריב חמקמק, המפעיל את תומכיו מרחוק.

יש גם הבדל מהותי בהבנתם של הצדדים את המונחים תבוסה וניצחון. כך, למשל, נשמעים קולות בארצות-הברית הטוענים כי אל-קאעידה נמצא בנסיגה והוא קרוב לתבוסה,³ ואילו מצדם של בן לאדן וחבריו נשמעים קולות הטוענים שהמצב הנוכחי שנמצא בו הארגון, המצטייר כתבוסה, הוא בסך הכול נסיגה זמנית והכרחית בקרב הנוכחי, בדרך לניצחון מובטח במערכה כולה.⁴ בהקשר זה ראוי גם להזכיר שבן לאדן ואנשיו תופסים את מושגי הזמן ומשמעותו ואת המרחב הטריטוריאלי בו הם פועלים במה שכונה "התפיסה הנומדית" השונה מזו המקובלת במערב המחפש תוצאות מהירות ומכריעות לכל מאבק ומבקש להגבילו בטריטוריה ריבונית מוגדרת.⁵

אל-קאעידה וערוצי הפעולה העומדים לרשותו

כדי להעריך נכונה את מאזן הרווח וההפסד של ארגון אל-קאעידה ואת יכולתו לשרוד ואף להמשיך ולנהל מערכת טרור על אף לחציה הכבדים של קואליציה רבת משתתפים, ראוי לעמוד בקצרה על מאפייניו של הארגון ולהכיר את מבנהו הייחודי המאפשר לו להפגין כושר הישרדות מרשים

בעולם. באפגניסטן נהרג מפקדו הצבאי של הארגון "אבו חאפט" אל-מצרי" ונעצרו ח'אלד שיח מוחמד, שהיה המפקח מטעם אל-קאעידה על ביצוע מתקפת ה-11 בספטמבר, עבד אל רחמאן נשירי וח'אלד בעטש, מפקדי הפיגוע במשחתת "קול", אבו זביידה, קצין הקישור העיקרי בין אל-קאעידה לרשתות טרור בארצות-הברית, אירופה והמזרח התיכון, וראשי רשתות טרור באסיה כדוגמת "חמבלי" קצין המבצעים של אל-ג'מעה אל-איסלאמיה", ובאפריקה. בד בבד הוטלו פיקוח ומעקב בינלאומיים על המערכת הפיננסית של אל-קאעידה ונתמכיו ועל ניסיונם לרכוש ולייצר חומרי לחימה לא קונוונציונליים.

לסיכום, אל-קאעידה ספג מכה ליוקרתו כ"מנצח האימפריות" בעקבות התבוסה שנחלו הוא והטאליבן במערכה באפגניסטן בפרק זמן קצר ביותר. עם זאת, מבנהו המיוחד ושותפויותיו עם ארגונים ועם רשתות טרור אסלאמיות ברחבי העולם ותפיסתו את אופי המאבק, בייחוד לאחר אירועי ספטמבר – אוקטובר 2001, אפשרו לאל-קאעידה להיערך לעימות הארוך. מנהיגיו הבכירים ובראשם בן לאדן וסגנו ד"ר איימן ט'וואהירי, שנותרו חופשיים ומאיימים, ממשיכים להנהיג את הארגון ומסמלים את שרידותו. אנשיו מצאו מחסה במדינות שונות ובהן סעודיה, איראן, ובאזורים נידחים ברחבי אפגניסטן ופקיסטן ובמדינות נוספות שיד השלטון וידה של ארצות-הברית אינן מגיעות לשם.

אל-קאעידה תכנן באמצעות שותפיו מערכת של טרור ראוותני בזירות שונות ברחבי העולם והאיץ את ביצועה תוך שהוא מתמקד בפגיעה ב"מטרות רכות". הארגון המשיך לגייס קאדרים חדשים לשורותיו תוך

ניצול הצלחותיו בתחום הטרור והסכסוכים האלימים שבהם מעורבים מוסלמים (עיראק, צ'צ'נייה, קשמיר הסכסוך הישראלי-פלסטיני), וזה לחיזוק טענתו שהוא מנהל מלחמת הגנה למען האסלאם. אל-קאעידה ניהל מערכת תעמולה ולוחמה פסיכולוגית אינטנסיבית באמצעות מנשרים, קלטות וידאו ואודיו ששודרו ברובן ברשת הטלוויזיה הקטארית "אל ג'זירה". הארגון מסתייע גם באתרי האינטרנט של קבוצות אסלאמיות, המזדהות עם "הגיהאד

הצלחתם של תומכי בן-לאדן להוציא אל הפועל שורה ארוכה של פיגועי התאבדות רבי נפגעים נתפסת כסימן לחולשת המערב בכלל וארצות-הברית בפרט.

העולמי", המפיצים את רעיונותיו של בן לאדן.

הכישלונות וההישגים בראיית ארצות-הברית

הערכת מאזן ההישגים והכישלונות במאבק באל-קאעידה נתפסת בדעת הקהל בארצות-הברית בעיקר באמצעות סמלים ובהתאם להשתקפותם התקשורתית של אירועי טרור ראוותניים המתרחשים בעולם ומיוחסים רובם ככולם לאל-קאעידה, המצטייר כגוף אחד הומוגני גדול ממדים ומאיים.

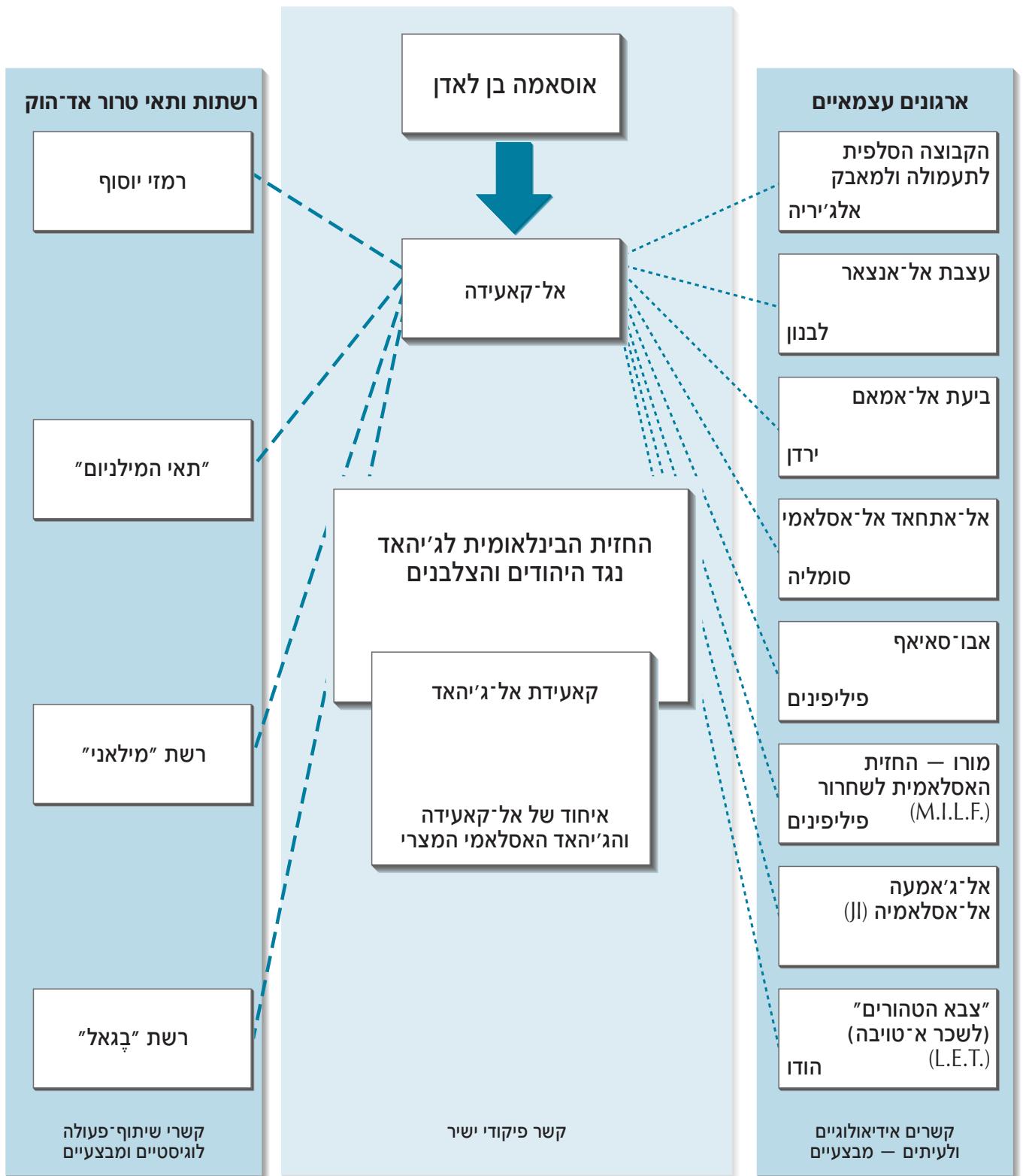
בהקשר זה בולט בראש ובראשונה כישלונו של ארצות-הברית ובעלות-בריתה

ללכוד את הנהגת אל-קאעידה, ובראשה בן לאדן וסגנו, ט'וואהירי, במשך פרק זמן הנתפס ממושך מדי בעיני הציבור קצר-הרוח במערב. העובדה שהמבוקש מספר 1, שמתנהל אחרי מצוד בינלאומי חסר תקדים בהיקפו, מצליח לשטות בכל ארגוני הביון המתוחכמים בעולם נתפסת כסימן לחולשת המערב ומוסיפה להעצמת דימויו הדמוני של בן לאדן. הוא עצמו מסייע לכך בנהלו, באין מפריע, מלחמת תעמולה מתוחכמת נגד ארצות-הברית ובעלות-בריתה. הוא ממשיך לקרוא לתומכיו באמצעי התקשורת השונים להרוג את "אויבי האסלאם", כפי שהוא מגדירם במעגל מתרחב והולך. הצלחתם של תומכיו להוציא אל הפועל שורה ארוכה של פיגועי התאבדות רבי נפגעים נתפסת גם היא כסימן לחולשת המערב בכלל ולחולשת ארצות-הברית בפרט ומעלה סימני שאלה בנוגע ליכולתו להתמודד ביעילות עם הטרור האסלאמי הפונדמנטליסטי.

בטור ההישגים מציינים בארצות-הברית בעיקר את העובדה שעד כה לא התרחשו בתחומה התקפות טרור נוספות, אם כי יש מודעות לזמניותה של הצלחה זו. מעצם של טרוריסטים בולטים בקרב הדרג המבצעי הבכיר של אל-קאעידה זכה לחשיפה תקשורתית רבה וגרם לתחושת סיפוק רבה בעיקר משום שאלה היו מעורבים ישירות בפיגועים כואבים במיוחד ביעדים אמריקניים – פיגועי ה-11 בספטמבר, פיצוץ המשחתת "קול" והפיגועים בשגרירויות במזרח אפריקה.

בקרב גורמי ממשל ושירותי המודיעין האמריקניים יש שביעות רצון מהתנהלות המערכה נגד אל-קאעידה ונתמכיה ומשיתוף הפעולה ההדוק עם שירותי ביטחון עמיתים ברחבי העולם, שהניב סיכול פיגועים

רשת הג'יהאד העולמי

ומעצרים של רבים מפעילי הטרור. ואולם מעבר לסיפוק המובן מהצלחות מודיעיניות נקודתיות, גישתם להישגים ולכישלונות במאבק זה מתונה ומפוכחת כמי שמודעים לאורכו, מורכבותו ולחוסר הברירה שבניהולו, עד להבסתם של אל-קאעידה ונתמכיה. מאבק זה נתפס כאתגר חמור ואקוטי לביטחונה הלאומי של ארצות-הברית ולמטרותיה האסטרטגיות כמעצמה עולמית. העימות עם אל-קאעידה ונתמכיה נתפס כחלק ממכלול ההתמודדות של ארצות-הברית ובעלות-בריתה עם הטרור הבינלאומי, כולל העימות המתחייב עם מדינות המוגדרות "תומכות טרור", עם "המדינות הכושלות" ועם ארגוני טרור נוספים, שאינם שייכים למעגל של "בוגרי אפגניסטן".

דגשי המאבק באל-קאעידה ונתמכיה

קריאת התיגר הבוטה של אל-קאעידה על המערב באמצעות טרור רצחני הגיעה לשיאה במתקפת ה-11 בספטמבר ונמשכת גם בשנתיים שלאחריה; זו נענתה על-ידי המערב במתקפה צבאית על מדינת החסות המרכזית ובסילוק המשטר תומך הטרור של הטאליבן ובפגיעה קשה בתשתית ובאנשי אל-קאעידה באפגניסטן. ואולם למרות זאת נראה ש"תעשיית הטרור" שייסד בן לאדן ופיזר במהלך השנים במוקדים שונים ברחבי העולם, מאפשרת לו ערוצי פעולה חלופיים. אל-קאעידה והארגונים ורשתות טרור הקשורים אליו ממשיכים מאמצים לפגוע ביריביהם ולהגשים את סדר היום של אל-קאעידה.

עיון בדברי בן לאדן ונתמכיו באמצעי התקשורת השונים מעיד, שאין רפיון רוח

בשורותיו ואין כוונה כלשהי לסגת מהמשך המאבק בדרכים אלימות, אלא להפך. למרות ביקורת רפה הנשמעת לעיתים מפי חכמי דת ומדינאים בעולם המוסלמי על פעולות אל-קאעידה נראה שארגון נהנה מתמיכה של אנשי דת ושל אוהדים ברחבי העולם ואף זוכה לגיבוי הלכתי למטרותיו הקיצוניות ולאמצעים שהוא נוקט. רק לאחרונה פורסם פסק הלכה מפי איש דת סעודי המתיר שימוש בנשק לא קונוונציונלי במלחמה בכופרים.⁷ ברור לכול כי בהיבטים של מוראל

לאחרונה פורסם פסק הלכה מפי איש דת סעודי, המתיר שימוש בנשק לא קונוונציונלי במלחמה בכופרים.

ואף של יכולת, אל-קאעידה ונתמכיו רחוקים מלהיות מובסים על אף המכות שספגו. אפשר להעריך כי על-פי תפיסת עולמו של בן לאדן, מאזן הרווח וההפסד של השנתיים שחלפו מאז מתקפת ה-11 בספטמבר נראה חיובי ואופטימי. מנגד, ארצות-הברית ובעלות-בריתה מבינות (או לפחות חייבות להבין) כי במאבק האסימטרי הזה, ובייחוד לנוכח הטוטאליות שבה מנהל אותו אל-קאעידה, שאין לו סייג ורסן בדרכו להגשמת מטרותיו, יש להשיג הכרעה מלאה שלו על-ידי מעצר מנהיגיו ופעיליו או חיסולם והרתעת נותני החסות שלו או הענשתם. ראוי להדגיש שחיסולם או מעצמם של בכירי

הארגון ובהם בן לאדן הוא **תנאי הכרחי**, אם כי **לא מספיק**, להכרעה כזו.

כאחד מלקחי מאזן הביניים של השנתיים שחלפו מאז מתקפת הטרור בארצות-הברית מומלץ לארצות-הברית ולבעלות-בריתה להעלות כבר עתה את רף פעילותן מול האיום של אל-קאעידה ונתמכיו ברחבי העולם ולנקוט מדיניות שאותה ינקטו ממילא אם בארצות-הברית או במקומות אחרים בעולם יבוצעו עוד מגה-פיגועים בהיקף דומה לאילו של ספטמבר 2001. האתגר החמור שהציבו לעולם "בוגרי אפגניסטן" מחייב מענה ממוקד:

■ במישור הלאומי (מדינתי) – סיכול פיגועים, מעצר פעילים, התאמת מערכת החוק והמשפט במדינות המערב לאתגר האסלאמי הפונדמנטליסטי, ענישה אפקטיבית ופיקוח על מאתרי גיוס של פעילים.

■ במישור הבינלאומי – מרדף חס, שיתוף פעולה מודיעיני הדוק מזה המתקיים כיום, ובכללו חשיפת מידע מודיעיני בהיקף וברמת "אינטימיות" שונה מזו המקובלת בין שירותי ביון בעולם, טיפול מקיף בכספים המממנים את פעילותו של הארגון, איסור על ניהול תעמולה, הסתה ועידוד לפיגועים בכלל ולפיגועי התאבדות בפרט, פיקוח על מאתרי גיוס, התאמת המערכות המשפטיות הבינלאומיות להתמודדות הראויה עם איום הטרור, ונכונות להסגרת פעילים או לשפיטתם בארצות שהן הם שוהים.

■ בהיערכות למניעת סכנת התפשטות הטרור הבלתי קונבנציונאלי באמצעות פיקוח על מכירת רכיבים העלולים לשמש לייצור חומרים מסוג זה ומניעת רכש חומרי לחימה לא קונוונציונליים. יש לנקוט ענישה חמורה נגד מי שעוסק בהפצת חומרי לחימה

לא קונוונציונליים ומסירתו לידי ארגונים או רשתות טרור. יש לעצור את התפשטות התופעה הזו בעודה בשלביה הראשונים.

■ בהפעלת לחץ על מדינות תומכות טרור ועל "מדינות כושלות" כדוגמת אפגניסטן, סעודיה, תימן גרוזיה ומדינות נוספות באפריקה ובאסיה, המסייעות ביוזעין או מתוך חולשה ואי-יכולת שליטה באזורים בתחום ריבונותן (אם כי במקרים רבים מדובר באי-רצון פוליטי להתמודד עם האתגר ולא דווקא בחוסר יכולת לעשות כן) כדי למנוע את נוכחותם של אנשי אל-קאעידה ונתמכיו בתחומן ולפעול נגדם בשטחן. במקרים של "המדינות הכושלות" שאינן יכולות להתמודד עם התופעה לבדן, יש לתבוע מהן להתיר לכוחות חיצוניים, אפשר בחסות האו"ם, לבצע את הנדרש בהסכמה ובשיתוף פעולה שלהן.

■ בטיפול ממוקד ובינלאומי רחב היקף בגורמי היסוד המסייעים לאל-קאעידה ולנתמכיו לגייס לשורותיהם ולרתום למעשיהם הקיצוניים צעירים רבים ברחבי העולם. ביטא זאת היטבראש שירות הביון של צרפת (DST) שקרא להילחם בציר הרשע של הטרור "הבערות, היהירות והעוני".⁸

האתגר החמור והמתמשך שמציבים כיום "בוגרי אפגניסטאן" בפני העולם החופשי מחייב תגובה מקיפה, מתואמת וממוקדת מטרה נגד האלימות הקיצונית אותה הם מפעילים ללא אבחנה נגד יריביהם. ישנה חשיבות רבה לביצועה המידי של מדיניות כזו משום שלחידלון המעשה עלולים להיות מחירים בעלי משמעות אסטרטגית וכמובן בחיי חפים מפשע.

הערות:

1. רונן ברגמן, ריאיון עם השופט החוקר הצרפתי ז'אן לואי בוגייר, **ידיעות אחרונות**, המוסף לשבת, 11 ביולי 2003, עמ' 20-21.
2. יורם שוייצר, "עידן הטרור הבלתי קונבנציונאלי", **עדכן אסטרטגי** 6, מס' 1. מארס 2003.
3. Bruce Hoffman, *Al Qaida trends in terrorism and future potentialities – An assessment*, Rand Corporation, Santa Monica, CA.
4. al-Sharq al-Awsat, 18 May 2002. www.alneda.com 14 Oct. 2002.
5. על התפיסה הנומאדית ראו: "The Nomadic concept is elaborated" Yoram Schweitzer & Shaul Shay, *The Globalization of Terror: The Challenge of Al Qaida and the Response of the International Community*, New Jersey: Transaction Publishers, Rutgers University Press, pp. 46-52.
6. Reuven Paz, "Yes to WMD: The first Islamic Fatwa on the Use of WMD, PRISM (Project for the Research of Islamic Movements)1, May 2003.
7. מתוך ריאיון עם פייר דה בוסקה דה פלוריאן, ראש ה-DST, לה פיגארו, 20 ביוני 2003.